

بررسی حکم شرعی

دشنام و بهتان

www.ketab.ir

تقریرات درس خارج فقه

سید حسن خمینی

رشید داود

سرشناسه	: خمینی، سیدحسن، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی حکم شرعی دشنام و بهتان (تقریرات درس خارج فقه سیدحسن خمینی) / رشید داودی
مشخصات نشر	: تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، موسسه چاپ و نشر عروج، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۵۵۱ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۲۱۲-۵۷۷-۷ ریال ۹۸۰۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: به صورت زیرنویس.
موضوع	: دشنام‌گویی (فقه)
موضوع	: (Islamic law) Invective
موضوع	: افترا (فقه)
موضوع	: Libel and slander (Islamic law)
شناسه افزوده	: رشید داودی ۱۳۶۳
شناسه افزوده	: موسسه چاپ و نشر عروج
رده بندی کنگره	: BP۱۹۸/۶
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۳۷۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۴۷۷۴۰۹

کد / م ۳۱۷۷

مؤسسه چاپ و نشر عروج

www.ketab.ir

بررسی حکم شرعی دشنام و بهتان

تألیف: سید حسن خمینی

ناشر: مؤسسه چاپ و نشر عروج (وابسته به موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س))

پژوهش و نگارش: رشید داودی

صفحه آراء: علی سبحانی

طراح گرافیک: سهراب هادی

خوشنویس عنوانین: حسن قاسمی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و نشر عروج

چاپ اول: ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۹۸۰۰۰ تومان

• فروشگاه شماره یک: خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و فخر رازی، پاساژ ظروفچی، تلفن: ۶۶۴۹۳۰۸۱ - دورنگار: ۶۶۴۰۰۹۱۵

• فروشگاه شماره دو: خیابان انقلاب، چهار راه حافظ، تلفن: ۶۶۷۰۱۲۹۷

• مراکز پخش: امور نمایندگیها و نمایشگاهها، تلفن: ۶۶۴۰۴۸۷۳

• امور سفارشات و بازرگانی، تلفن: ۶۶۴۸۹۱۶۰

• فروشگاه مجازی مؤسسه عروج www.oroujpub.com

فهرست اجمالی

.....	مقدمه	أ
.....	پیش گفتار	هـ
.....	بخش اول: تبیین موضوع	۱
.....	مقدمه	۳
.....	فصل اول: تبیین «سب» و واژه‌های مرتبط	۵
.....	فصل دوم: اقسام «سب»	۲۱
.....	فصل سوم: جمع‌بندی معنای «سب» و تبیین قیده‌های دخیل در آن	۲۷
.....	بخش دوم: تبیین حکم	۳۷
.....	مقدمه	۳۹
.....	فصل اول: ادگه‌ی تحریم «سب»	۴۱
.....	فصل دوم: «سب» در مقام تقاصّ و مقابله به مثل	۲۱۷
.....	فصل سوم: «سب» در موارد خاصّ	۲۸۳
.....	خاتمه: تفاوت میان سبّ و لعن	۴۲۹

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم

«كَانَ رَجُلٌ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ وَارَادَ الْأَنْصَرَافَ إِلَى أَهْلِهِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي، فَقَالَ: أَوْصِيكَ إِلَّا تُشْرِكَ بِاللَّهِ شَيْئًا، وَلَا تَعْصِي وَالِدَيْكَ، وَلَا تَكْتُمِبَ النَّاسَ».

در سال‌های گذشته مباحثی را در سلسله درس‌های خارج فقه مطرح می‌کردم که آن‌ها را با عنوان کلی‌تر «فقه هنر» دسته‌بندی کرده‌ام که مباحث غنا، مجسمه‌سازی، نقاشی و حفظ آثار تاریخی و برخی از احکام فیلم، شعر، رقص و اختلاط زن و مرد و تشبیه ایشان به یکدیگر را در بر می‌گرفت. در این مباحث البته «مدح من لا يستحق المدح» و «ذم من لا يستحق الذم» را هم به‌طور مفصل بحث کردیم. ناگفته پیداست

۱. مستدرک الوسائل، نوری (۱۴۰۷)، ج ۹، ص ۱۳۹؛ و نیز رک: مستدرک الوسائل، نوری (۱۴۰۷)، ج ۱۵، ص ۱۹۴.

ترجمه‌ی روایت: مردی از اهل‌الی یمن در حضور پیامبر ﷺ بود و چون می‌خواست به سوی اهل خود باز گردد، به پیامبر ﷺ گفت: ای رسول خدا ﷺ مرا توصیه‌ای بفرما؛ پس، پیامبر ﷺ فرمودند: به تو سفارش می‌کنم که هیچ چیز را شریک خداوند قرار ندهی، و نسبت به والدینت عصیان نکنی، و مردم را دشنام نگوئی.

که در بحث هنر، مسئله‌ی طنز نیز مطرح است که پیوندی با بحث استهزاء دارد، به همین جهت به بررسی فقهی حکم استهزاء نیز مبادرت کردم. و از همین جا بود که بحث سبّ و دشنام نیز مورد توجه قرار گرفت چرا که در مواردی این رذیله‌ی اخلاقی می‌تواند دیوار به دیوار بحث استهزاء باشد.

و آنچه اکنون در دست شما است متن درس‌های مرتبط با موضوع دشنام است و امیدوارم که مباحث دیگر «فقه هنر» - که تدریس آن‌ها پایان یافته و صوت آن‌ها در دسترس دوستان است، - نیز در آینده تنظیم شود و به صورت مکتوب تقدیم اهل فن قرار گیرد.

هم‌چنین نکته‌ای که باید در این مقدمه مورد توجه قرار گیرد، آن است که در مباحث فقهی، بحث «بهتان به اهل بدعت» پیوند خاص با «دشنام به ایشان» دارد؛ چرا که روایتی از داود بن سرحان - که البته خواهیم گفت دچار کژفهمی شده است، - به مستندی برای حکم جواز در مورد تبدیل شده است. همین مسئله باعث شد تا به بحث «بهتان به اهل بدعت» هم ورود پیدا کنیم و موضوع را در ضمن مباحث سبّ و دشنام بررسی نماییم.

در مجموع، مکتوب پیش روی شما، تنظیم شده‌ی مباحثی است که در طول سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ در حوزه‌ی علمیه‌ی قم ارائه شده است. پایه‌ی بحث‌های فقه اینجانب همانند اکثر بزرگان معاصر براساس مباحث کتاب مکاسب محرمة شیخ انصاری است که البته من با اندکی تغییر و انتخاب موضوعات متناسب با یکدیگر، آن‌ها را دسته‌بندی کرده و مورد بحث قرار داده‌ام.

مباحث در ضمن ۳۶ جلسه‌ی درسی ارائه شد و پس از آن، متن پیاده شده‌ی نوارهای جلسات، به متن دست‌نوشته‌های من که پایه‌ی بحث را تشکیل می‌داد توسط برادر گرامی جناب حجة الاسلام و المسلمین حسین علیخانی اضافه گردید و سپس تقریر، تحقیق و تدقیق در این کار به عهده‌ی برادر من جناب حجة الاسلام و المسلمین

رشید داودی قرار گرفت؛ تبادل نوشته‌ها بین من و ایشان انشاءالله بر غنای کار افزوده باشد. چنان‌که بی‌شک، همراهی و مصاحبت برادرانم حضرات آیات مسیح بروجردی و علی راستی کاشانی و دانش و تیزبینی ایشان در ضمن مباحثه‌هایی که پیرامون موضوع این نوشتار داشته‌ایم بر ارزش این مجموعه می‌افزاید.

در پایان ضمن تشکر از ایشان، از خدای متعال عاجزانه مسئلت دارم زندگی ما را به صداقت و خوش‌زبانی مزین دارد و زبان و گوش ما را از بهتان مصون گرداند.

والحمد لله رب العالمین

سید حسن خمینی

۷ مرداد/۱۴۰۰

مصادف با عید سعید غدیر ۱۴۴۲